

Роль та місце державної таємниці у контексті політико-правового аналізу

Олександр Корченко¹, Юрій Дрейс²

1. Кафедра безпеки інформаційних технологій, Національний авіаційний університет, УКРАЇНА, м. Київ, пр. Космонавта Комарова 1, E-mail: icaocentre@nau.edu.ua

2. Кафедра безпеки інформаційних і комунікаційних систем, Житомирський військовий інститут ім. С.П. Корольова Державного університету телекомунікацій, УКРАЇНА, м. Житомир, пр. Миру, 22, E-mail: dr_yr_al@mail.ru

Conducted normative legal analysis of public policy to the state secret as part of internal and external policy of Ukraine.

Ключові слова – державна таємниця, національна безпека, державна політика, загрози національній безпеці, інформаційна сфера, захист інформації.

I. Вступ

Наведемо окремі терміни та визначення для аналізу наявності причинно-наслідкового взаємозв'язку:

державна таємниця (ДТ) (або *секретна інформація* (СІ)) – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки та охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці України та які визнані у порядку, встановленому цим Законом, ДТ і підлягають охороні державою [1];

віднесення інформації до ДТ – процедура прийняття (державним експертом з питань таємниць) рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до ДТ з установленням ступеня їх секретності шляхом обґрунтування та визначення можливої шкоди національній безпеці України у разі розголошення цих відомостей, включенням цієї інформації до Зводу відомостей, що становлять ДТ, та з опублікуванням цього Зводу, змін до нього [1];

національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах ..., забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, ..., захисту інформації, ... та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам [2];

загрози національній безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України [2];

національні інтереси – життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток [2].

II. Мета

Провести нормативно-правовий аналіз існуючого законодавства у частині визначення державної політики (як ролі та місця) щодо ДТ як складової засад внутрішньої та зовнішньої політики України.

III. Виклад основного матеріалу

Державну політику щодо ДТ як складову засад внутрішньої та зовнішньої політики відповідно до ст.4 Закону України «Про державну таємницю» [1] визначає Верховна Рада України, що за п.5 ст.85 Конституції України віднесено до її повноважень, як єдиного органу законодавчої влади в Україні (ст.75).

Зокрема, засади внутрішньої і зовнішньої політики у ст.1 Закону України «Про засади зовнішньої та внутрішньої політики» [3] визначають принципи та пріоритети державної політики у відповідних сферах.

Внутрішня політика ґрунтується на принципах (п.2 ст.2 [3]): пріоритетності захисту національних інтересів (до визначення ДТ та національної безпеки); відкритості та прозорості процесів підготовки і прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (стосується поняття віднесення інформації до ДТ).

Зовнішня політика ґрунтується на принципах (п.3 ст.2 [3]): сумлінного виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань (з позиції захисту таємниць інших держав); своєчасності та адекватності заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам.

За законами [2, 3] *до сфер державної політики*, що мають відношення до ДТ, належать: інформаційна сфера [2] та сфера національної безпеки і оборони [3].

Основними *засадами зовнішньої політики* є (п.2 ст.11 [3]): сприяння міжнародному миру і безпеці у світі, участь у всеосяжному політичному діалозі для підвищення взаємної довіри держав, подолання традиційних і нових загроз безпеці; підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір.

Основними *засадами внутрішньої політики* у сфері національної безпеки і оборони є (п.1 ст.6 [3]): забезпечення життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у зовнішньополітичній, оборонній, соціально-економічній, енергетичній, продовольчій, екологічній та інформаційній сферах тощо.

На сучасному етапі *основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України в інформаційній сфері* є (ст.7 [2]): прояви обмеження свободи слова та доступу громадян до інформації; поширення засобами масової інформації культури насильства, жорстокості, порнографії; комп'ютерна злочинність та комп'ютерний тероризм; розголошення інформації, яка становить державну та іншу, передбачену законом, таємницю, а також конфіденційної інформації, що є власністю держави

(службової інформації) або спрямована на забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави; намагання маніпулювати суспільною свідомістю, зокрема, шляхом поширення недостовірної, неповної або упередженої інформації

Основними принципами забезпечення національної безпеки за ст.5 [2] є: своєчасність і адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам.

З метою охорони ДТ, у якості заходів, *впроваджуються* (ст.18 [1]): єдині вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації (МНСІ); дозвільний порядок провадження державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями діяльності, пов'язаної з ДТ; обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом СІ; обмеження щодо перебування та діяльності в Україні іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, їх доступу до ДТ, а також розташування і переміщення об'єктів і технічних засобів, що їм належать; особливості здійснення державними органами їх функцій щодо державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, діяльність яких пов'язана з ДТ; режим секретності (РС) державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, що провадять діяльність, пов'язану з ДТ; спеціальний порядок допуску та доступу громадян до ДТ; технічний та криптографічний захисти СІ.

Технічний захист СІ – це вид захисту, спрямований на забезпечення інженерно-технічними заходами конфіденційності, цілісності та унеможливлення блокування інформації [2].

Під *криптографічним захистом СІ* слід розуміти вид захисту, що реалізується шляхом перетворення інформації з використанням спеціальних даних (ключових даних) з метою приховування (або відновлення) змісту інформації, підтвердження її справжності, цілісності, авторства тощо [2].

Технічний і криптографічний захисти СІ здійснюються в порядку, встановленому Президентом України, а єдині вимоги до виготовлення, обліку, користування, зберігання, схоронності, передачі та транспортування МНСІ встановлює Кабінет Міністрів України. В органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, що проводять діяльність, пов'язану з ДТ, з метою розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення РС, постійного контролю за їх додержанням створюються на правах окремих структурних підрозділів режимно-секретні органи (РСО). Згідно ч.3 ст.21 [1] до складу РСО входять підрозділи режиму, криптографічного, технічного захисту інформації, секретного діловодства та інші підрозділи, що безпосередньо забезпечують охорону ДТ, залежно від специфіки діяльності державного

органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації [1].

Основними *напрямами державної політики* з питань національної безпеки України в *інформаційній сфері* за ст.8 [2] є: забезпечення інформаційного суверенітету України; вдосконалення державного регулювання розвитку інформаційної сфери шляхом створення нормативно-правових та економічних передумов для розвитку національної інформаційної інфраструктури та ресурсів, впровадження новітніх технологій у цій сфері, наповнення внутрішнього та світового інформаційного простору достовірною інформацією про Україну; активне залучення засобів масової інформації до запобігання і протидії корупції, зловживанням службовим становищем, іншим явищам, які загрожують національній безпеці України; забезпечення неухильного дотримання конституційного права громадян на свободу слова, доступу до інформації, недопущення неправомірного втручання органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у діяльність засобів масової інформації, дискримінації в інформаційній сфері і переслідування журналістів за політичні позиції; вжиття комплексних заходів щодо захисту національного інформаційного простору та протидії монополізації інформаційної сфери України.

Контроль за додержанням законодавства про ДТ у пресі та інших засобах масової інформації здійснює центральний орган виконавчої влади з питань інформаційної політики.

Служба безпеки України має право контролювати стан охорони ДТ в усіх державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, а її висновки, викладені в актах офіційних перевірок за результатами контролю стану охорони ДТ, є обов'язковими для виконання посадовими особами підприємств, установ та організацій незалежно від їх форм власності.

Висновок

Проведений нормативно-правовий аналіз показує існування залежності рівня обмеження доступу до ДТ від стану зовнішньої і внутрішньої політики України.

Література

- [1] Про державну таємницю / Верховна Рада України; Закон від 21.01.1994 № 3855-ХІІ {редакція від 01.04.2014} // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>
- [2] Про основи національної безпеки України / Верховна Рада України; Закон від 19.06.2003 № 964-ІV {редакція від 18.05.2013} // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
- [3] Про засади внутрішньої та зовнішньої політики / Верховна Рада України; від 01.07.2010 № 2411-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>